

Projekat finansira Evropska unija

**DRUGI PRELIMINARNI IZVJEŠTAJ
O DUGOROČNOM POSMATRANJU
LOKALNIH IZBORA 2020. GODINE U BIH
(za period 07.09. - 08.11.2020.)**

Projekat dijelom sufinansiraju:

novembar/studeni 2020.

SADRŽAJ

1. Sažetak izvještaja _____	3
2. Metodologija dugoročnog posmatranja izbora _____	5
3. O Lokalnim izborima 2020. _____	6
4. Dugoročno posmatranje izbora _____	8
4.1. Izborne nepravilnosti i prevare	8
4.2. Rad izborne administracije	16
4.3. Mediji, civilno društvo i građani	19
5. Prijave izbornih nepravilnosti nadležnim organima _____	21
6. O Projektu „STEP“ i Koaliciji „Pod lupom“ _____	22

1. SAŽETAK IZVJEŠTAJA

O Lokalnim izborima 2020.

- Lokalni izbori 2020. zakazani su za 15. novembar/studeni 2020. godine
- Lokalni izbori u Gradu Mostaru prvi put nakon 12 godina, zakazani su za 20. decembar/prosinac 2020. godine
- Na lokalnim izborima biraju se načelnici i gradonačelnici opština i gradova, vijećnici u opštinskim vijećima u Federaciji BiH, odbornici u skupštinama opština u Republici Srpskoj i zastupnici u skupštini Brčko distrikta BiH – ukupno, više od 3.200 predstavnika u vlasti na lokalnom nivou
- Pravo glasa na lokalnim izborima imat će 3.283.380 građana i građanki BiH koji su upisani u Centralni birački spisak, zaključno sa 01.10.2020. godine. Za glasanje izvan BiH registrovano je ukupno 103.081 birača/ica
- Za učešće na izborima, Centralna izborna komisija ovjerila je 543 različita politička subjekta (političkih stranaka, koalicija i/ili nezavisnih kandidata) i ukupno 30.809 kandidata/kinja

Izborne nepravilnosti

- Posmatrači/ce Koalicije „Pod lupom“ zabilježili su ukupno 1.245 različitih izbornih nepravilnosti u periodu od 07.09.-08.11.2020. godine
- Najveći broj izbornih nepravilnosti odnosi se na zabranjenu kampanju (242), rad službenika u kampanji (201), zloupotrebu javnih resursa (163) i trgovinu mjestima u biračkim odborima (85)
- Analiza pristiglih prijava preuranjene, zakonom zabranjene kampanje pokazuje da se najveći broj prijava odnosi na političke subjekte SDA (24), SNSD (21), SDP (10), SDS (8), HDZ BIH (7), PDP (6), DNS (6), itd.
- Analiza pristiglih prijava pokazuje da se najveći broj slučajeva zloupotrebe javnih resursa odnosi na političke subjekte SNSD (45), SDA (30), SDS (11), HDZ BIH (10), DNS (5), SDP (5), itd.
- Zabilježen je značajan broj prijava i navoda o zloupotrebi ličnih podataka u svrhu registracije birača/ica za glasanje putem pošte koji se odnose na više hiljada građana/ki
- Najviše registrovanih za glasanje putem pošte dolazi iz susjednih država, Srbije (27.500) i Hrvatske (19.000)
- Postoje drastični primjeri broja prijava za glasanje putem pošte po opštinama i gradovima u BiH – u Dobretićima, maloj opštini u srednjoj Bosni, skoro 37% ukupnog biračkog tijela prijavljeno je za glasanje putem pošte
- Nastavlja se praksa trgovine mjestima u biračkim odborima – drastični primjeri dolaze iz Zvornika gdje SNSD ima sve ili većinu članova u najmanje 15 od 87 biračkih odbora ili iz Stanara gdje je čak 39 političkih subjekata registrovano za učešće na izborima na manje od 8.000 birača a što upućuje na fantomske političke subjekte kojima je cilj trgovina mjestima u biračkim odborima

- Nastavlja se praksa pritisaka na birače/ice i kupovine glasova – posmatrači Koalicije izvijestili su o 77 takvih slučajeva u 45 opština/gradova
- Zabilježeni su brojni navodi o kupovini glasova, raspon cijene glasa kreće se od 50 – 150 KM
- Veći broj političkih subjekata preusmjerio je svoje aktivnosti u kampanji na društvene mreže i druge audiovizuelne alate za političku promociju (klasični politički marketing na tradicionalnim medijima, štampani promotivni materijal, video spotove na društvenim mrežama i sl.)
- Zabilježeni su predizborni skupovi održani u suprotnosti sa svim preporukama za sprečavanje širenja virusa, bez reakcija nadležnih organa i sankcija
- Posebno je izražena zloupotreba društvene mreže Facebook za korištenje neprimjerenog govora, posebno od strane kandidata/kinja političkih subjekata
- Slučajevi plaćene preuranjene kampanje, navoda o zloupotrebi ličnih podataka za glasanje putem pošte, trgovine mjestima u biračkim odborima, kupovina glasova kao i drugi nalazi posmatranja, dostavljeni su CIK-u BiH

Izborna administracija

- CIK BiH u periodu od raspisivanja izbora održala više od 50 sjednica
- Sjednice CIK BiH otvorene su za javnost, prenose se uživo putem službenog Youtube kanala
- Izbori se organizuju u kontekstu epidemije virusa COVID-19, usvojena je instrukcija za organizaciju izbora u svjetlu epidemije, kao i procedure za glasanje osoba koje su zaražene ili su u izolaciji
- Lokalne izborne komisije uglavnom poštuju rokove predviđene izbornim kalendarom, izazov im predstavlja organizacija biračkih mjesta u skladu sa tzv. COVID-19 instrukcijom, kao i obezbjeđivanje dovoljno potrebnih zaštitnih/dezinfekcionih sredstava
- Rokovi predviđeni izbornim kalendarom su kršeni u 25 slučajeva od strane čak 24 lokalne izborne komisije
- Posmatrači/ice Koalicije „Pod lupom“ su zabilježili da je lokalnim izbornim komisijama uloženo najmanje 58 prigovora na izborni proces u 33 opštine i grada
- Posmatrači Koalicije „Pod lupom“ uglavnom imaju korektnu saradnju sa lokalnim izbornim komisijama

2. METODOLOGIJA DUGOROČNOG POSMATRANJA IZBORA

Koalicija „Pod lupom“ posmatra cjelokupni izborni proces u BiH za Lokalne izbore 2020. godine, što podrazumijeva sve faze izbornog procesa od dana raspisivanja izbora pa sve do objavljivanja konačnih i potvrđenih rezultata izbora. U tu svrhu provodi se dugoročno posmatranje izbora u periodu od 07.09.-20.11.2020. godine. Dugoročno posmatranje izbora služi za kontinuirano praćenje cjelokupnog izbornog procesa kako bi se mogla dati sveukupna slika koja obuhvata što je moguće širi spektar aktivnosti vezanih za izbore, a ne samo izborni dan kao takav.

Koalicija „Pod lupom“ dugoročno posmatranje Lokalnih izbora 2020. godine vrši u saradnji sa 85 organizacija civilnog društva, neformalnih grupa i aktivista/kinja iz cijele BiH i 100 dugoročnih posmatrača/ica koji pokrivaju sve osnovne izborne jedinice u BiH, njih 143 (opštine, gradovi i Brčko distrikt). Dugoročni posmatrači/ce na terenu posmatraju rad i sjednice svih opštinskih/gradskih izbornih komisija u BiH, aktivnosti predviđene izbornim kalendarom i poštivanje rokova, izborne nepravilnosti, te medijsko izvještavanje. O svojim aktivnostima dugoročni posmatrači izvještavaju na sedmičnom nivou, te su do sada poslali ukupno 1.284 redovna izvještaja o ključnim nalazima posmatranja. Dugoročni posmatrači/ice Koalicije Pod lupom do sada su održali 1.677 sastanaka sa različitim akterima izbornog procesa (izbornom administracijom, političkim subjektima, institucijama, policijskim upravama, organizacijama civilnog društva, medijima i drugima) u cilju što objektivnije ocjene izbornog procesa u BiH. Izvještaji dugoročnih posmatrača čine okosnicu ovog preliminarnog izvještaja.

Pored posmatranja rada opštinskih/gradskih izbornih komisija, Koalicija 'Pod lupom' posmatra i rad CIK BiH što je redovna praksa od formiranja Koalicije 2014. godine. Na izborni dan, Koalicija „Pod lupom“ angažovat će do 3.000 posmatrača/ica izbornog dana na biračkim mjestima širom zemlje.

3. O LOKALNIM IZBORIMA 2020.

Lokalni izbori 2020 zakazani su za nedjelju, 15. novembar/studeni 2020. godine, dok su lokalni izbori za Grad Mostar, nakon 12 godina neodržavanja, zakazani za 20. decembar/prosinac 2020. godine. Na izborima 15. novembra/studenog direktno će se birati:

- vijećnici u 64 općinskih i 14 gradskih vijeća u Federaciji BiH
- odbornici u 56 opštinskih i 7 gradskih skupština u Republici Srpskoj
- 120 načelnika općina/opština
- 22 gradonačelnika
- Zastupnici u Skupštini Brčko distrikta BiH

Gradonačelnik/ca Brčko distrikta BiH bira se indirektno u Skupštini distrikta, a indirektno se biraju i gradonačelnik/ca Grada Sarajeva i Grada Mostara. Gradonačelnik/ca Grada Istočno Sarajevo, kojeg čini šest opština, po prvi put bira se direktno što znači da će građani/ke Grada Istočno Sarajevo jedini dobiti tri glasačka listića na izborni dan (gradonačelnik/ca grada, načelnik/ca opštine i skupština grada).

Za učešće na izborima, Centralna izborna komisija BiH ovjerila je 543 različita politička subjekta (političkih stranaka, koalicija i/ili nezavisnih kandidata)¹. Ovjereno je ukupno 30.809 kandidata/kinja. Centralna izborna komisija ovjerila je 425 kandidata za načelnika/gradonačelnika od čega 29 (6,82 posto) žena i 396 (93,18 posto) muškaraca. Ovjereno je 196 predstavnika nacionalnih manjina od kojih je 40 (20,41 posto) žena i 156 (79,59 posto) muškaraca i 30.188 kandidata za općinska vijeća/skupštine opština/ gradska vijeća/ skupštine grada/ Skupštinu Brčko distrikta od kojih 12.753 (42,27 posto) žena i 17.415 (57,73 posto) muškaraca. Kuriozitet je da je u 9² osnovnih izbornih jedinica za načelnika opštine/općine ovjeren samo jedan kandidat.

Na lokalnim izborima, za razliku od opštih, Zakonom su zagantovana mjesta za pripadnike nacionalnih manjina kojih je u BiH 17. Tako, Izborni zakon BiH garantuje mjesta za pripadnike nacionalnih manjina koji su prema posljednjem popisu stanovništva u datoj izornoj jedinici činili više od 3% stanovništva. Na Lokalnim izborima 2020. nacionalnim manjinama u 21 opštini/gradu³ u BiH zagantovano je ukupno 23 mandata. Na nivou opštih izbora u BiH ne postoje zagantovana mjesta za pripadnike nacionalnih manjina.

¹ Političke stranke - 129; nezavisni kandidati - 262; koalicije - 72; liste nezavisnih kandidata - 9; nezavisni kandidati za nacionalne manjine – 71

² DOMALJEVAC-ŠAMAC, ORAŠJE, TEOČAK, MRKONJIĆ GRAD, JEZERO, OLOVO, GRUDE, RAVNO i USORA

³ KRUPA, ODŽAK, LUKAVAC, BANOVICI, KALESIJA, KAKANJ, TRNOVO (FBIH), PALE (FBIH), NOVI GRAD, PRNJAVOR, VUKOSAVLJE, SOKOLAC, GRADAČAC, SREBRENİK, TUZLA, ZENICA, PRIJEDOR, GRADIŠKA, BANJA LUKA, TREBINJE I BRČKO DISTRIKT BIH.

Pravo glasa na lokalnim izborima imat će 3.283.380 građana i građanki BiH, koji su upisani u Centralni birački spisak, zaključno sa 01.10.2020. godine. Za glasanje izvan BiH registrovano je ukupno 103.081⁴ birač/ica.

Ukupno je formirano 5.759 biračkih mjesta uključujući i 388 mobilnih timova. Ovo je broj redovnih mobilnih timova, dok će broj posebno formiranih COVID-19 mobilnih timova biti poznat nakon izbornog dana.

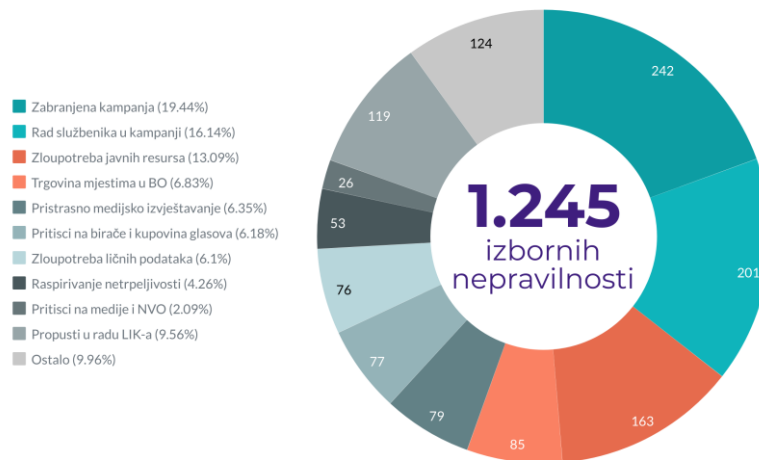

Infografika 1 – Sažetak o Lokalnim izborima 2020

⁴ Za glasanje putem pošte registrovano je 102.377, dok će u diplomatsko-konzularnim predstavništvima glasati 704 birača/ice

4. DUGOROČNO POSMATRANJE IZBORA

Koalicija „Pod lupom“ u predizbornom periodu posmatra rad i sjednice lokalnih izbornih komisija, aktivnosti predviđene izbornim kalendarom i poštivanje rokova, izborne nepravilnosti, te prati medijsko izvještavanje. Posmatrači/ce Koalicije „Pod lupom“ zabilježili su ukupno 1.245 različitih izbornih nepravilnosti u periodu od 07.09.-08.11.2020. godine.

Grafikon 1 – Ukupan broj izbornih nepravilnosti po vrsti

4.1. Izborne nepravilnosti i prevare

4.1.1. Izborna kampanja

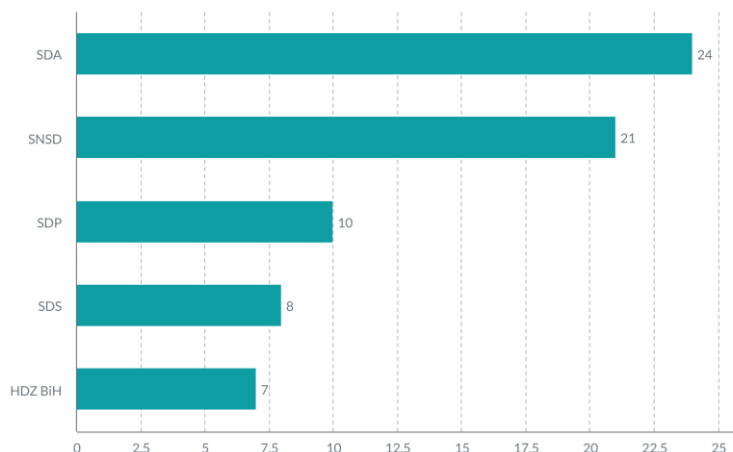
Izborni zakon BiH definiše izbornu kampanju kao period od 30 dana uoči izbornog dana u kojem politički subjekti predstavljaju biračima i javnosti svoje programe i kandidate za predstojeće izbore. Izborna kampanja za Lokalne izbore 2020. godine počela je zvanično 16. oktobra 2020. godine. Do ovog datuma zabranjeno je bilo kakvo plaćeno javno oglašavanje, kao i sve predizborne aktivnosti političkih subjekata, osim održavanja internih skupova organa i statutarnih tijela političkih subjekata i to od dana raspisivanja do dana službenog početka izborne kampanje.

Kao i u ranijim izbornim ciklusima, zabilježeno je da veliki broj političkih subjekata provodi aktivnosti izborne kampanje prije njenog zvaničnog početka, posebno u segmentu plaćenog oglašavanja na društvenim mrežama i postavljanjem plakata/bilborda na mjestima predviđenim za plaćeno oglašavanje. Pored plaćenog oglašavanja na društvenim mrežama u nekim slučajevima, zabilježeno je da većina političkih subjekata počinje sa aktivnostima kampanje na terenu sa biračima/icama o čemu redovno postavljaju objave na ličnim ili profilima političkog subjekta. Posmatrači Koalicije „Pod

lupom“ zabilježili su 242 slučaja zabranjene kampanje u 65⁵ opština i gradova širom BiH. Analiza pristiglih prijava preuranjene, zakonom zabranjene kampanje pokazuje da se najveći broj prijava odnosi na političke subjekte SDA (24), SNSD (21), SDP (10), SDS (8), HDZ BIH (7), PDP (6), DNS (6), itd. Ohrabruje to što je Centralna izborna komisija BiH izrekla veći broj novčanih sankcija za prijavljene slučajeve preuranjene plaćene kampanje na društvenoj mreži Facebook.

Period izborne kampanje za Lokalne izbore 2020. obilježen je, prije svega, novonastalim okolnostima vezanim za epidemiju virusa COVID-19. Vidljivo je da je veći broj političkih subjekata iz ovih razloga preusmjerio svoje aktivnosti na društvene mreže i druge audiovizuelne alate za političku promociju (klasični politički marketing na tradicionalnim medijima, štampani promotivni materijal, video spotove na društvenim mrežama i sl.), kampanju „vrata do vrata“, ulične akcije i sl. Ono što inače karakteriše lokalne izbore u BiH, uključujući i ovaj izborni ciklus, jeste zaoštrena retorika na lokalnom nivou koja je zabilježena u većem broju opština/gradova gdje kampanja bude obilježena tzv. „ratovima“ plakatima, „botovanjem“ na društvenim mrežama i pokrenutim portalima koji služe za diskreditovanje političkih protivnika, po potrebi evociranje ratnih trauma i podizanje međuetničkih tenzija. Zabilježeni su i predizborni skupovi održani potpuno u suprotnosti sa svim preporukama za sprečavanje širenja virusa, bez reakcija nadležnih organa i sankcija.

Preuranjena, zakonom zabranjena kampanja (po političkim subjektima, top 5)

Grafikon 2 – Slučajevi preuranjene kampanje po prekršiocima/političkim subjektima (top 5)

⁵ BANJA LUKA, BIHAĆ, BIJELJINA, BUSOVAČA, BRČKO DISTRIKT, DOBOJ, DRVAR, GORNJI VAKUF - USKOPLJE, GRADAČAC, GRUDE, KOZARSKA DUBICA, KRUPA NA UNI, LIVNO, LJUBUŠKI, MODRIČA, NOVI GRAD, PETROVO, PRIJEDOR, SAPNA, SREBRENICA, STARI GRAD SARAJEVO, STOLAC, TUZLA, UGLJEVIK, VELIKA KLADUŠA, VISOKO, VITEZ, ZAVIDOVIĆI, ZENICA, ILIJAŠ, ŠIROKI BRIJEG, SREBRENICA, VELIKA KLADUŠA, ŽEPČE, CENTAR SARAJEVO, ISTOČNO NOVO SARAJEVO, KOTOR VAROŠ, NOVI GRAD SARAJEVO, NOVI TRAVNIK, PALE (RS), ROGATICA, SANSKI MOST, TREBINJE, VIŠEGRAD, ZVORNIK, CAZIN, ČELINAC, LJUBUŠKI, LUKAVAC, NOVI TRAVNIK, TESLIĆ, BIHAĆ, HADŽIĆI, NEUM, NOVI GRAD SARAJEVO, NOVO SARAJEVO, PALE (FBIH), PELAGIĆEVO, TRAVNIK, ČELINAC, GRAČANICA, ILIDŽA, TOMISLAVGRAD, VUKOSAVLJE, MOSTAR

4.1.2. Ažurnost Centralnog biračkog spiska (CBS)

Registracija birača u BiH je pasivna od 2006. godine, dok za birače koji žele glasati iz ili u inostranstvu još uvijek važi aktivna registracija. Za Lokalne izbore 2020. godine u Centralni birački spisak (CBS) upisano je ukupno 3.283.380 birača/ica, zaključno sa 01.10.2020. godine.

Posmatrači Koalicije „Pod lupom“ zabilježili su iskazane sumnje u ažurnost biračkog spiska u 17⁶ opština i gradova u BiH⁴. Veće prijave/odjave birača, što podrazumijeva promjenu broja birača/ica veću od 5% u odnosu na ukupan broj registrovanih birača/ica, zabilježene su u 7 opština (Srebrenica, Nevesinje, Trnovo (FBiH), Bratunac, Istočni Drvar, Višegrad i Žepče). Nisu zabilježene prijave većeg broja umrlih lica na biračkim spiskovima, kao što je to bio slučaj u prethodnim izbornim ciklusima, već je uglavnom riječ o incidentnim slučajevima.

4.1.3. Nezakonita trgovina mjestima u biračkim odborima

Izborni zakon BiH propisuje da politički subjekti ovjereni za učešće na izborima mogu imati samo po jednog predstavnika u sastavu jednog biračkog odbora. I pored ove jasne odredbe, politički subjekti nerijetko potežu za raznim sredstvima kako bi se domogli većeg broja mjesta u biračkim odborima, trgujući mjestima i/ili plaćaju za ta mjesta onim političkim subjektima koji nemaju interes u određenoj osnovnoj izbornoj jedinici. Ovo predstavlja kršenje zakona.

Posmatrači Koalicije su prijavili navode o 85 slučajeva trgovine mjestima u biračkim odborima u 36⁷ različitih opština. Uvidom u listu ovjerenih političkih subjekata za učešće na predstojećim Lokalnim izborima, evidentan je porast broja političkih subjekata širom BiH koji se prijavljuju za učešće na izborima u osnovnim izbornim jedinicama u kojima nemaju nikakvo djelovanje, opštinski odbor, službene prostorije niti se planiraju ozbiljno nadmetati u izbornoj utrci, i gdje se obično prijavljuju za učešće sa samo jednim kandidatom/kinjom, što može upućivati na zaključak da se to radi sa namjerom da se ostvari trgovina mjestima u biračkim odborima. Ovakvi, „fantomski“ politički subjekti koji služe primarno za nezakonito ovladavanje mjestima u biračkim odborima, prema preliminarnim istraživanjima su u većini u odnosu na ukupan broj političkih subjekata. Primjera radi, u Rogatici je ovjereno 15 političkih subjekata koji imaju samo 1 kandidata/kinju na listi; Savez za Stari Grad (Sarajevo), izuzetno lokalno orijentisana stranka, ovjerila je liste sa samo jednim kandidatom/kinjom u 9 od 13 opština/gradova u Tuzlanskom kantonu; lokalna hercegovačka stranka Čapljinska neovisna stranka – Čapljina u srcu ima kandidatsku listu sa po jednim kandidatom/kinjom u 5 opština/gradova Tuzlanskog kantona; uvidom u liste predloženih članova za biračke odbore u Derventi ispred političkih

⁶ BANJA LUKA, BRATUNAC, ČELINAC, HAN PIJESAK, SAPNA, SREBRENICA, BIJELJINA, OLOVO, ŽEPČE, KLJUČ, BUŽIM, NOVO GORAŽDE, RUDO, ČAJNIČE, BRČKO DISTRIKT BiH, NOVI GRAD, VIŠEGRAD

⁷ CAZIN, LIVNO, SAPNA, SREBRENICA, TRAVNIK, ČAJNIČE, DERVENTA, NOVI GRAD, ROGATICA, ZAVIDOVIĆI, ŽEPČE, BIHAĆ, BROD, GRAČANICA, LUKAVAC, BUGOJNO, ILIJAŠ, PALE (FBiH), PETROVO, TOMISLAVGRAD, JABLANICA, KONJIC, NOVI TRAVNIK, PALE (FBiH), TEŠANJ, TESLIĆ, TREBINJE, TRNOVO (RS), ZVORNIK, GRADAČAC, ILIDŽA, VIŠEGRAD, ŽIVINICE, BIJELJINA, KLADANJ

subjekata koji nemaju aktivno učešće u političkom životu Dervente (Hrvatski blok, Lijevo krilo, Krug, Narodni pokret Banjaluka zove, Zavičajni socijaldemokrati, Otadžbinska stranka, DCRS, Pokret Volim Srpsku) može se zaključiti da su predloženi članovi "bliski" i vladajućim i opozicionim partijama koje učestvuju u izborima u ovoj osnovnoj izbornoj jedinici.

Koalicija "Pod lupom" već godinama upozorava na ovu rasprostranjenu nepravilnost. Vidljivo je da će u budućnosti biti nužno izmijeniti zakonski okvir koji se tiče načina imenovanja biračkih odbora kako bi se stalo u kraj ovim zloupotrebama.

4.1.4. Zloupotreba ličnih podataka u svrhu registracije birača za glasanje izvan BiH

Rok za prijavu birača za glasanje izvan BiH bio je 1. septembar/rujan 2020. godine, nakon čega je CIK BiH za glasanje izvan BiH registrovala ukupno 101.771 birača/ica. Naknadno je ovaj broj povećan, tako da ukupan broj birača za glasanje izvan BiH iznosi 103.081 (nakon usvajanja žalbi i/ili revizije pojedinih prijava). CIK BiH je odbila zahtjeve za glasanje izvan BiH za ukupno 27.960 birača i to po raznim osnovama. Najviše zahtjeva odbijeno je po osnovu više prijava za jedno lice (7.623), više od 6 lica prijavljeno na jednoj adresi izvan BiH (4.760), neodgovarajući dokaz o identitetu (3.617), nedostatak dokaza o prebivalištu u BiH (2.700), nedostatak validnog dokaza o identitetu (2.567), više nedostataka (2.021), itd. Na odluke CIK-a za registrovanje za glasanje putem pošte CIK BiH zaprimila je preko 5.000 žalbi građana/ki BiH. Značajan broj se odnosi na krađu identiteta građana/ki tj. zloupotrebe ličnih podataka u svrhu registracije za glasanje putem pošte bez znanja građana/ki. Ova vrsta nepravilnosti predstavlja krivično djelo.

U odnosu na izborne cikluse u posljednjih 6 godina, CIK BiH je zaprimila rekordan broj prijava za glasanje putem pošte, blizu 130.000 zahtjeva. Broj odbijenih zahtjeva je, takođe, rekordan. Posebno zabrinjavaju podaci o velikom broju prijava za jedno lice, kao i velikom broju prijava za veći broj lica sa iste adrese što može upućivati na pokušaje zloupotrebe glasanja putem pošte. CIK BiH je nadležnim organima (SIPA-i i tužilaštvima) prosljedila saznanja o mogućim zloupotrebama na dalje postupanje. U cilju sprečavanja zloupotrebe glasanja putem pošte, CIK BiH je omogućila javnosti uvid u izvod iz CBS-a za ove birače/ice, međutim po rješenju Agencije za zaštitu ličnih podataka BiH, CIK BiH je naloženo uklanjanje izvoda sa zvanične web stranice.

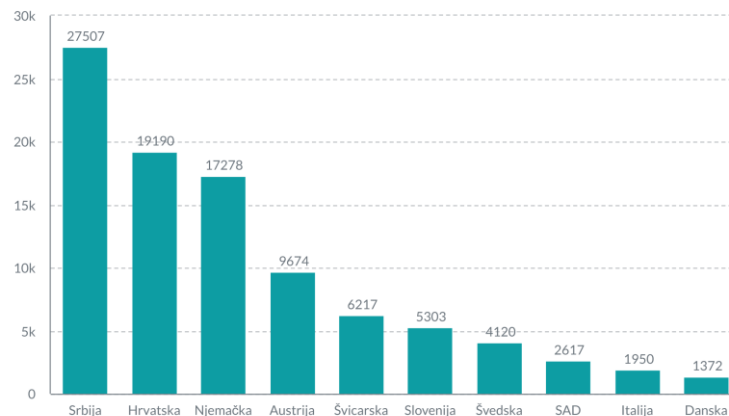
Posmatrači Koalicije „Pod lupom“ zabilježili su ukupno 76 različitih slučajeva koji se odnose na zloupotrebe ličnih podataka za glasanje putem pošte u 29 opština i gradova u BiH.⁸ Koaliciji „Pod lupom“ direktno je prijavljeno 5 različitih slučajeva moguće zloupotrebe ličnih podataka građana/ki za

⁸ BANJA LUKA, BRČKO DISTRIKT, KOSTAJNICA, RUDO, SREBRENICA, TESLIĆ, ZVORNIK, LAKTAŠI, LIVNO, ORAŠJE, DOMALJEVAC-ŠAMAC, ROGATICA, SRBAC, VIŠEGRAD, VUKOSAVLJE, ŽEPČE, BIJE LJINA, BROD, GORNJI VAKUF-USKOPLJE, ILIDŽA, KOTOR VAROŠ, TREBINJE, BOSANSKI PETROVAC, BRATUNAC, GLAMOČ, KLJUČ, TOMISLAVGRAD, OSMACI

registrovanje za glasanje putem pošte koji se odnose na stotine birača/ica, o čemu je Koalicija obavijestila CIK BiH (vidjeti tačku 5. Izvještaja).

Najviše registrovanih za glasanje putem pošte dolazi iz susjednih država, Srbije (27.500) i Hrvatske (19.000). Prema broju registrovanih birača za glasanje putem pošte, slijede Njemačka, Austrija, Švicarska i Slovenija kao države sa više od 5.000 registrovanih.

Top 10 država iz kojih dolazi najviše prijava za glasanje putem pošte

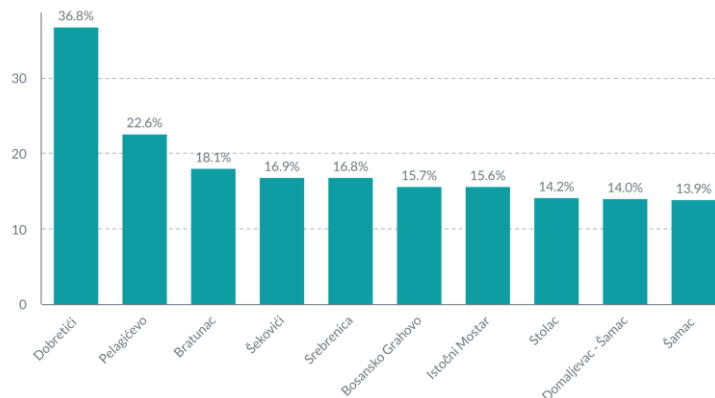

Grafikon 3 – Najveći broj prijava za glasanje putem pošte po državama (top 10)

Postoje drastični primjeri broja prijava za glasanje putem pošte po opštinama i gradovima u BiH. U Dobretićima, maloj opštini u srednjoj Bosni, skoro 37% ukupnog biračkog tijela prijavljeno je za glasanje putem pošte. Uzimajući u obzir tradicionalno nisku izlaznost u ovoj opštini (ispod 50%), to u praksi znači da će na izborni dan više osoba glasati putem pošte izvan BiH nego u Dobretićima. Zanimljivo je i da je na Lokalnim izborima 2016. godine kandidat koji je pobijedio na izborima za načelnika imao više glasova putem pošte od birača koji ne žive u BiH nego od onih koji žive u Dobretićima.

Značajan udio glasova putem pošte u ukupnom biračkom tijelu imaju i druge opštine u BiH. Birači izvan BiH mogu značajno uticati na ishod izbora u ovim lokalnim zajednicama.

Top 10 opština/gradova po broju prijava za glasanje izvan BiH u odnosu na broj registrovanih birača (% biračkog tijela)

Grafikon 4 – Broj prijava za glasanje putem pošte po opštinama i gradovima kao udio u biračkom tijelu (top 10)

4.1.5. Nedoželjeni pritisci na birače i kupovina glasova

Iako nezakoniti, pritisci na birače/ice i kupovina glasova na izborima u BiH već su postali uobičajena praksa. Posmatrači Koalicije izvijestili su o 77 takvih slučajeva u 45 opština/gradova⁹. Navedeni slučajevi odnose se na navode o nuđenju novca u zamjenu za glas, pritiske na zaposlene u javnim preduzećima, podjelu paketa građanima/kama i slično. Zabilježen je navod o tome da je predsjednik gradskog odbora SNSD-a u Zvorniku vršio pritisak na direktore javnih preduzeća da “moraju prikupiti određen broj glasova”, u Rudom da će pojedini ostati bez posla kada “oni” dođu na vlast, glasine u Lukavcu o kupovini glasova za 50 KM, vršenje pritisaka u opštinskoj administraciji i javnim preduzećima u Sapni za podršku načelniku na izborima, prijava u Bijeljini da jedna od inspekcija obećava rad bez inspekcijiskog nadzora ukoliko se podrži određeni kandidat, itd.

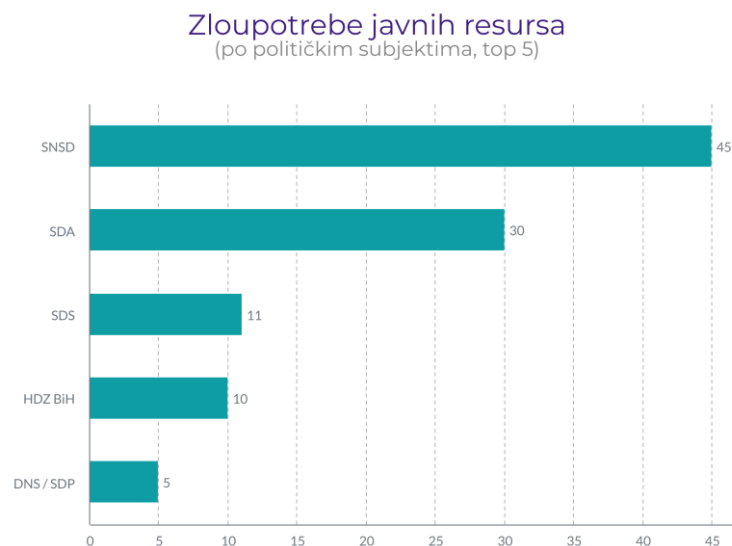
Glasine o kupovini glasova zabilježene su u više opština/gradova gdje se ti iznosi kreću u rasponu od 50 – 150 KM. Zabrinjavaju napomene dugoročnih posmatrača o tome da su takvi razgovori i dogovori opšteprihvaćeni i da građani/ke ne zaziru od prodaje glasova. Društvene mreže i u ovoj nepravilnosti imaju ulogu gdje se iste koriste za nuđenje novca u zamjenu za glas (npr. Brčko distrikt BiH), o čemu je poslana prijava CIK-u BiH.

⁹ BIJEIJINA, BUSOVAČA, PRIJEDOR, RUDO, ZENICA, ZVORNIK, BANJA LUKA, SAPNA, LUKAVAC, SREBRENICA, BRČKO DISTRIKT, ČELINAC, BRATUNAC, HADŽIĆI, ISTOČNO NOVO SARAJEVO, BOSANSKO GRAHOVO, ČAJNIČE, JABLANICA, NOVI GRAD, PELAGIĆEVO, ROGATICA, ŠAMAC, VLASENICA, KOSTAJNICA, NOVO GORAŽDE, ŠEKOVIĆI, SREBRENİK, UGLJEVIK, VIŠEGRAD, CENTAR SARAJEVO, MODRIČA, PROZOR-RAMA, VELIKA KLADUŠA, DOBOJ, FOČA (FBIH), ILIDŽA, ISTOČNI STARI GRAD, KLJUČ, KRUPA NA UNI, MILIĆI, NEUM, RIBNIK, STANARI, STARI GRAD SARAJEVO, TOMISLAVGRAD,

4.1.6. Zloupotreba javnih resursa i javnih funkcija u svrhu kampanje

Zloupotreba javnih resursa i/ili javnih funkcija u svrhu kampanje odnosi se na zloupotrebe u potrošnji javnog budžetskog novca i drugog javnog novca u vlasništvu građana/ki BiH, te zloupotrebe javnih kompanija i dodijeljenih javnih funkcija od strane političkih subjekata ili pojedinaca koji su kandidati/kinje na izborima. Gotovo uvijek, zloupotrebe javnih resursa dešavaju se od strane onih koji u izbornu utrku za različite nivoe ulaze sa pozicije aktuelne vlasti.

Posmatrači Koalicije „Pod lupom“ izvijestili su o 163 slučaja zloupotrebe javnih resursa u 57 opština/gradova.¹⁰ Prijavljeni slučajevi odnose se u najvećem broju na intenziviranje radova na lokalnoj infrastrukturi, te učestale i intenzivirane posjete funkcionera sa viših nivoa vlasti, koji se u pravilu sastaju ili posjećuju one opštine/gradove na čijem su čelu njihove stranačke kolege/ice. Analiza pristiglih prijava pokazuje da se najveći broj slučajeva zloupotrebe javnih resursa odnosi na političke subjekte SNSD (45), SDA (30), SDS (11), HDZ BIH (10), DNS (5), SDP (5), te niz drugih političkih subjekata. Između ostalih, zabilježen je slučaj gdje aktuelna načelnica opštine Drvar dijeli učenicima po 100 KM; netransparentno dijeljenje preko 600.000 KM podsticaja poljoprivredi u Bijeljini, što dalje istražuje Okružno javno tužilaštvo Bijeljina; prvi put uvođenje novčane podrške brućošima sa prebivalištem u Ljubuškom u iznosu od 500 KM i povećanje ranije novčane podrške za studente viših godina; intenzivirani infrastrukturni radovi u velikom broju opština/gradova i slično.

Grafikon 5 – Slučajevi zloupotrebe javnih resursa po prekršiocima/političkim subjektima (top 5)

Rad državnih službenika i drugih zaposlenika u javnoj upravi ili javnim preduzećima u svrhu kampanje bilo kojeg političkog subjekta može se smatrati zloupotrebom javnih resursa, a posmatrači Koalicije

¹⁰ BIJE LJINA, DRVAR, ILIDŽA, ROGATICA, SAPNA, SREBRENICA, UGLJEVIK, VIŠEGRAD, ZENICA, ILIJAŠ, ZAVIDOVIĆI, BANJA LUKA, KLJUČ, NOVI GRAD SARAJEVO, SANSKI MOST, TUZLA, CAZIN, ČELINAC, LUKAVAC, RIBNIK, BUGOJNO, DERVENTA, HAN PIJESAK, ISTOČNO NOVO SARAJEVO, LJUBUŠKI, NEUM, NOVI TRAVNIK, BIHAĆ, ČAJNIČE, BOSANSKA KRUPA, BRČKO DISTRIKT BIH, ČITLUK, DOBOJ, HADŽIĆI, JABLANICA, PALE (RS), ŠEKOVIĆI, SRBAC, STANARI, STARI GRAD SARAJEVO, TESLIĆ, TREBINJE, USORA, VELIKA KLADUŠA, ZVORNIK, BUŽIM, CENTAR SARAJEVO, FOČA (FBIH), GRADAČAC, KOZARSKA DUBICA, KRUPA NA UNI, NOVI GRAD, PRIJEDOR, VITEZ, FOČA (RS), MILIĆI, RUDO

zabilježili su 201 takav slučaj u 48¹¹ opštini/gradu u BiH. Kao posebno bahat slučaj izdvaja se blokiranje ulice u Istočnom Sarajevu gdje je, po navodima medija, ulica blokirana radi sigurnosti predsjedavajućeg Vijeća ministara BiH dok je isti boravio u jednom ugostiteljskom objektu sa stranačkim kolegom, ministrom u istom Vijeću.

4.1.7. Ostale nepravilnosti

Neprimjeren govor, sadržaj ili govor koji može podstaći vjersku, nacionalnu ili netrpeljivost po drugom osnovu, najčešće pripadnosti političkoj opciji, zabilježen je u 53 slučaja u 26¹² opština/gradova. Većina slučajeva odnosi se upravo na posljednje, izrazito neprimjeren govor ili netrpeljivost po osnovu političke pripadnosti gdje se posebno na društvenim mrežama, ne samo da vode zaoštrene polemike, nego i pokreću Facebook stranice koje služe isključivo za „prozivanje“ i „blaćenje“ političkih protivnika. U Bijeljini je zabilježen incident razbijanja prozora na tamošnjoj džamiji, a što je oštro osuđeno od strane predstavnika vlasti u tom gradu.

Slučaj koji je privukao veliku pažnju javnosti je spot kojeg je emitovao politički subjekt „Ujedinjena Srpska“, u kojem se na stereotipan i uvredljiv način prikazuju pripadnici konstitutivnih naroda i manjina u BiH. CIK BiH je ocijenila ovaj spot kao dio izborne kampanje ovog političkog subjekta, a da sadržaj spota „može prenijeti nedvosmislen i neposredan rizik od poticanja na mržnju, izazivanje straha i netoleranciju“, te donijela odluku kojom se ovom političkom subjektu poništava ovjera za kandidovanje na izborima, a odgovorno lice kaznila sa maksimalnom predviđenom kaznom, 10.000 KM. Na odluku CIK-a BiH upućena je žalba Apelacionom odjeljenju Suda BiH. Sud BiH je poništio pomenutu odluku CIK BiH i omogućio političkom subjektu učešće na izborima.

Koalicija „Pod lupom“ zabilježila je 100 različitih prijava za „druge nepravilnosti“. Velika većina nepravilnosti iz ove kategorije, preko 80%, odnosi se na plakatiranje i isticanje političkog promotivnog materijala u vrijeme kampanje na nedozvoljenim lokacijama, tzv. „ratove“ plakatima i slično.

Takođe, Koalicija je zabilježila niz skupova političkih subjekata¹³ koji se održavaju protivno preporukama za sprečavanje širenja virusa COVID-19, gdje je evidentno da izostaju i reakcije nadležnih organa, prvenstveno policije.

Koalicija "Pod lupom" do sada je zaprimila niz prijava građana/ki o nepravilnostima u izbornom procesu, kao i upita o zaštiti izbornog prava, uglavnom u vezi glasanja putem pošte i ostvarivanja

¹¹ BIJE LJINA, FOČA (FBIH), GRADAČAC, ILIDŽA, ROGATICA, RUDO, SAPNA, VIŠEGRAD, ZENICA, GLAMOČ, SREBRENICA, HAN PJESAK, KLJUČ, VITEZ, RIBNIK, UGLJEVIK, ZVORNIK, LUKAVAC, NOVI GRAD, BIHAĆ, BOSANSKO GRAHOVO, BRATUNAC, BUŽIM, NOVO GORAŽDE, PRIJEDOR, STARI GRAD SARAJEVO, TEŠANJ, VLAŠENICA, BOSANSKA KRUPA, ČAJNIČE, ČITLUK, DOBOJ, ISTOČNO NOVO SARAJEVO, KOZARSKA DUBICA, MRKONJIĆ GRAD, ODŽAK, ŠIPOVO, SRBAC, STANARI, USORA, CENTAR SARAJEVO, NOVI GRAD, PETROVO, GRAČANICA, MILIĆI, ŠEKOVIĆI, ŽEPČE

¹² GRADAČAC, ILIDŽA, NOVO GORAŽDE, SREBRENİK, VITEZ, GLAMOČ, ISTOČNA ILIDŽA, ROGATICA, RUDO, BANJA LUKA, KRUPA NA UNI, BIJE LJINA, HADŽIĆI, BRATUNAC, SREBRENICA, BRČKO DISTRIKT BIH, GACKO, NEUM, NEVESINJE, PROZOR-RAMA, MOSTAR, CENTAR SARAJEVO, NOVI GRAD, STARI GRAD SARAJEVO, JABLANICA, PRIJEDOR

¹³ Redovni skupovi PDA i SDA u Banovićima; skup kandidata za gradonačelnika Zenice Fuada Kasumovića, itd.

biračkog prava u uslovima epidemije. Građani/ke su uglavnom prijavljivali individualne slučajeve zloupotrebe ličnih podataka za glasanje putem pošte, individualne slučajeve po njima neosnovanog odbijanja prijave za glasanje putem pošte, te individualne prijave o nepristiglim glasačkim listićima za glasanje putem pošte. Od ostalih prijavljenih nepravilnosti izdvajamo prijave građana/ki o trgovini mjestima u biračkim odborima, navode o kupovini glasova, te oglašavanju političkih subjekata na nedozvoljenim lokacijama.

4.2. Rad izborne administracije

4.2.1. Centralna izborna komisija BiH (1)

Centralna izborna komisija BiH (CIK BiH) zadužena je za organizovanje i provođenje svih izbora u BiH. CIK BiH je raspisala izbore u zakonom predviđenom roku, 7. maja 2020. godine, i zakazala izbore za 4. oktobar 2020. godine. Obzirom da do tog perioda nije bio usvojen budžet institucija BiH, kojim se obezbjeđuju i sredstva za organizovanje i provođenje izbora, CIK BiH je donijela Odluku o odgađanju održavanja Lokalnih izbora 2020. godine, zakazavši novi datum za održavanje izbora – 15. novembar 2020. godine. Od Ustavnog suda BiH tražena je ocjena ustavnosti ove odluke, a koji zahtjev je Ustavni sud BiH odbacio kao nedopušten, jer nije nadležan za odlučivanje u ovom slučaju (radi se o nadležnosti redovnog suda). Sud BiH odbacio je isti zahtjev kao nesnovan, čime je 15. novembar ostao datum održavanja Lokalnih izbora 2020. godine.

CIK BiH je, nakon 12 godina neodržavanja izbora i nakon izmjena i dopuna Izbornog zakona BiH¹⁴, 23. jula 2020. raspisala izbore u Gradu Mostaru, koji su zakazani za 20. decembar/prosinac tekuće godine.

Od raspisivanja izbora do objave ovog izvještaja, CIK BiH je održala više od 50 sjednica. Sjednice CIK BiH se prenose uživo putem zvaničnog YouTube kanala komisije, čime javnost ima redovan uvid u aktivnosti i rad komisije. U svom radu, CIK BiH prati utvrđene rokove za organizaciju i provođenje izbornih aktivnosti.

Imajući u vidu da će se predstojeći izbori održati u novonastalim okolnostima vezanim za epidemiju virusa COVID-19, CIK BiH je u junu 2020. donijela Instrukciju o postupanju organa za provođenje izbora na izborni dan u uslovima pandemije COVID-19. Instrukcijom se bliže definišu procedure koje se trebaju primijeniti na izborni dan sa ciljem zaštite života i zdravlja predstavnika izborne administracije i birača/ica. Takođe, CIK BiH je u septembru usvojila izmjene Pravilnika o provođenju izbora u BiH precizirajući način organizovanja i ostvarivanja biračkog prava za osobe koje su zaražene virusom COVID-19 ili kojima je određena izolacija ili su hospitalizovani, čime su stvoreni uslovi da se i ovim licima osigura biračko pravo. Međutim, izmjenama od 10.11. CIK BiH je ponovo izmijenila Pravilnik na način da je ovoj kategoriji birača omogućeno da ostvare pravo glasa putem posebnog mobilnog tima ukoliko uz zahtjev koji dostavljaju nadležnoj lokalnoj izornoj komisiji dostave i

¹⁴ Zakon o izmjenama i dopunama Izbornog zakona BiH, Službeni glasnik BiH 41/20

odgovarajući akt nadležne ustanove ili organa, tj. medicinski nalaz da su pozitivni na COVID-19 ili akt o izolaciji. Uzimajući u obzir situaciju sa terena, gdje nadležni organi često ili nikako ne dostavljaju ove nalaze ili akte o izolaciji, ili ih dostavljaju poštom koja nerijetko stigne i nakon isteka perioda izolacije, postoji bojazan da će većem broju ovih birača biti otežano ili čak onemogućeno glasanje na izborima zbog neblagovremenog izdavanja ovih akata građanima/kama.

Koalicija „Pod lupom“ pozdravlja odluke CIK-a koje se odnose na mjere za sprečavanje COVID-19, omogućavanje glasanja lica u izolaciji ili oboljelih od COVID-19, objavu Izvoda iz Centralnog biračkog spiska za glasanje izvan BiH (iako je isti uklonjen po nalogu Agencije za zaštitu ličnih podataka) kao i konkretne sankcije koje su po prvi put izrečene za plaćeno oglašavanje u vremenu kada je to zakonom zabranjeno. Proaktivnost CIK-a u nastojanju da povrati poljuljano povjerenje građana/ki BiH u izbore, kroz povećanje transparentnosti i blagovremeno razmatranje uočenih nepravilnosti, ohrabruje i predstavlja promjenu na bolje u odnosu na prethodne godine. CIK takođe jača saradnju sa organizacijama civilnog društva koje prate izbore u BiH, uključujući i nezavisne posmatračice/ice Koalicije „Pod lupom“. Koalicija „Pod lupom“ izražava nadu da će se takav trend zadržati.

4.2.2. Lokalne izborne komisije (143)

Izborne komisije na lokalnom nivou (opštinske, gradske i izborna komisija Brčko distrikta BiH) nadležne su, između ostalog, za određivanje biračkih mjesta, formiranje i obuku biračkih odbora, organizovanje izbornog dana i objedinjavanje izbornih rezultata sa biračkih mjesta na svojoj teritoriji. Sastav lokalne izborne komisije, uvažavajući odredbe Izbornog zakona BiH i Zakona o ravnopravnosti spolova treba odražavati spolnu zastupljenost od najmanje 40% pripadnika/ca manje zastupljenog spola. Ovako definisana spolna zastupljenost u sastavu nije ispoštovana u 12 izbornih komisija na lokalnom nivou¹⁵. Takođe, dvije¹⁶ lokalne izborne komisije djeluju u nepotpunom sastavu, iako je do izbornog dana ostalo svega dva dana.

Većina lokalnih izbornih komisija provodi adekvatne pripreme za održavanje izbora. Uputstvo o načinu rada i izvještavanju izborne komisije osnovne izborne jedinice u BiH bliže propisuje funkcionisanje lokalnih izbornih komisija. Između ostalog, uputstvom je propisano donošenje Poslovnika o radu lokalne izborne komisije, što je ispoštovano od strane svih lokalnih izbornih komisija u BiH. Uputstvom je, takođe, predviđena mogućnost da lokalne izborne komisije imenuju sekretara i/ili tehničkog sekretara na što se odlučilo 82 izborne komisije ili 57,34% od ukupnog broja lokalnih izbornih komisija, što je povećanje u odnosu na izbore 2018. godine.

Velika većina izbornih komisija redovno održava sedmične sastanke. U periodu posmatranja koji obuhvata ovaj izvještaj, lokalne izborne komisije održale su najmanje 1.128 sjednica. Sa poteškoćama

¹⁵ GLAMOČ, ILIDŽA, ISTOČNO NOVO SARAJEVO, KOSTAJNICA, KOTOR VAROŠ, KOZARSKA DUBICA, KRUPA NA UNI, NOVO SARAJEVO, ŠIROKI BRIJEG, STOLAC, VISOKO, ZVORNIK

¹⁶ ISTOČNO NOVO SARAJEVO, TUZLA

u radu u smislu neadekvatnih uslova za rad suočava se 5¹⁷ lokalnih izbornih komisija. Dugoročni posmatrači Koalicije „Pod lupom“ informisani su od strane 14¹⁸ lokalnih izbornih komisija da njihovi članovi/ce nisu prisustvovali obukama koje za lokalne izborne komisije organizuje CIK BiH.

Posmatrači/ice Koalicije „Pod lupom“ su zabilježili da je lokalnim izbornim komisijama uloženo 58 prigovora na izborni proces u 33 opština i grada.¹⁹ Uloženi prigovori uglavnom se odnose na žrijebanje za članove biračkih odbora i registraciju birača za glasanje putem pošte. Centar za birački spisak nije dostupan samo u opštini Ključ.

Prema posljednjim podacima Centralne izborne komisije BiH od 12.11.2020. godine o provedbi Instrukcije vezane za provođenje izbora u uslovima epidemije COVID-19 od strane lokalnih izbornih komisija navodi se da nakon telefonskih razgovora i direktnih kontakata osoblja CIK-a sa članovima/cama lokalnih izbornih komisija, svega četiri izborne komisije (Han Pijesak, Kreševo, Ravno i Vitez) nisu obezbijedile potrebna sredstva, uz obećanje da će dvije to uraditi do izbornog dana (Ravno i Vitez). Ovo ohrabruje s obzirom da su podaci samo 24 sata ranije govorili da je čak 30 lokalnih izbornih komisija odgovorilo ili da nemaju dovoljno finansijskih sredstava ili da je provođenje instrukcije obaveza drugih organa, a 42 lokalne izborne komisije nisu dostavile nikakve odgovore o implementaciji mjera. Informacije koje Koalicija ima sa terena ukazuju na slično, odnosno da većina lokalnih izbornih komisija ima obezbijeđeno barem dio osnovnih sredstava koja podrazumijevaju sredstva za dezinfekciju i zaštitnu opremu (maske i rukavice) kako bi se na izborni dan obezbijedila zaštita zdravlja i sprečavanje širenja virusa na biračkim mjestima. Zabrinjava pak podatak da su se 23 lokalne izborne komisije²⁰ izjasnile da nemaju dovoljno sredstava i opreme da ispoštuju sve COVID-19 mjere koje je propisala CIK BiH. Posmatrači Koalicije na izborni dan će pratiti primjenu propisanih epidemioloških mjera.

Kada je u pitanju poštivanje rokova zadatih izbornim kalendarom, rokovi su kršeni u 25 slučajeva od strane čak 24 lokalne izborne komisije.²¹

Zabilježeno je da 11 lokalnih izbornih komisija²² nije objavilo akte o imenovanju biračkih odbora, iako je to njihova obaveza. Ustanovljeno je da u 7 opština/gradova²³ lokalne izborne komisije nisu završile

¹⁷ BIHAĆ, ISTOČNO NOVO SARAJEVO, SANSKI MOST, VIŠEGRAD, VUKOSAVLJE

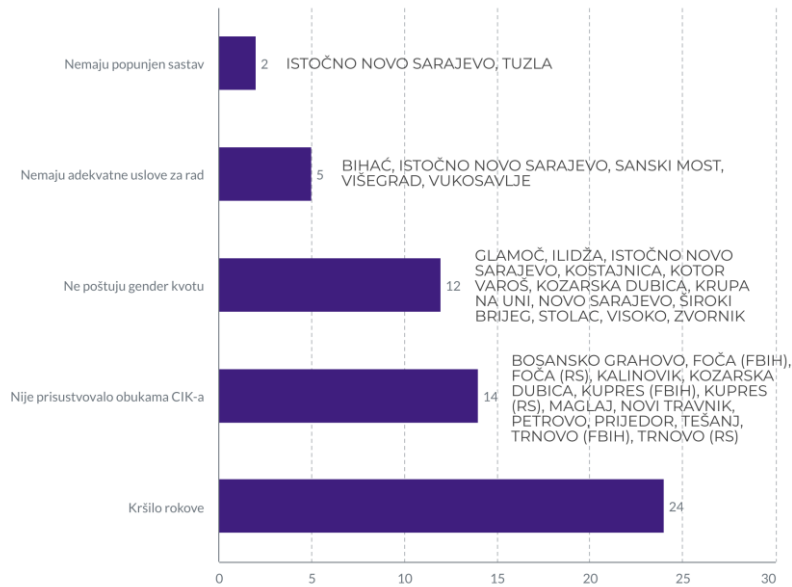
¹⁸ BOSANSKO GRAHOVO, FOČA (FBIH), FOČA (RS), KALINOVIK, KOZARSKA DUBICA, KUPRES (FBIH), KUPRES (RS), MAGLAJ, NOVI TRAVNIK, PETROVO, PRIJEDOR, TEŠANJ, TRNOVO (FBIH), TRNOVO (RS)

¹⁹ BOSANSKO GRAHOVO, GLAMOČ, TESLIĆ, BIJELJINA, ŽIVINICE, DONJI VAKUF, ILIJAŠ, ORAŠJE, OSMACI, TRNOVO (RS), VUKOSAVLJE, BRATUNAC, BUGOJNO, KONJIC, KREŠEVO, TEŠANJ BANOVIĆI, BIHAĆ, CAZIN, GRAČANICA, ILIDŽA, KOTOR VAROŠ, NOVO GORAŽDE, PALE (FBIH) DOBOJ, FOJNICA, KUPRES (FBIH), LIVNO, NOVI TRAVNIK, STANARI, STOLAC, TOMISLAVGRAD, VELIKA KLADUŠA, VIŠEGRAD, VLASENICA ZVORNIK, MOSTAR, CENTAR SARAJEVO, ISTOČNI MOSTAR, STARI GRAD SARAJEVO

²⁰ BILEĆA, BOSANSKO GRAHOVO, BUGOJNO, ČELIĆ, DOMALJEVAC - ŠAMAC, DONJI VAKUF, FOJNICA, JABLANICA, JAJCE, KREŠEVO, LOPARE, MAGLAJ, MILIĆI, MRKONJIĆ GRAD, ODŽAK, OSMACI, PELAGIĆEVO, RAVNO, RUDO, ŠEKOVIĆI, TESLIĆ, VUKOSAVLJE, ŽEPČE

²¹ BIHAĆ, BILEĆA, BUŽIM, CAZIN, KLJUČ, KOZARSKA DUBICA, NOVO SARAJEVO, PRIJEDOR, RIBNIK, UGLJEVIK, VELIKA KLADUŠ, TRAVNIK, VITEZ, JABLANICA, ILIDŽA, ODŽAK, KLDANJ, BOSANSKO GRAHOVO, LAKTAŠI, STOLAC, BOSANSKO GRAHOVO, ČAPLJINA, TOMISLAVGRAD, ZENICA

obuke za članove biračkih odbora u zakonom predviđenom roku do 08.11.2020. Četiri lokalne izborne komisije²⁴ nisu u zakonskom roku izvršile određivanje lokacija biračkih mjesta i dostavile rješenja CIK BiH, dok 3²⁵ lokalne izborne komisije nisu na vrijeme izvršile imenovanje članova biračkih odbora.

Grafikon 6 – Informacije o radu lokalnih izbornih komisija

4.3. Mediji, civilno društvo i građani

4.3.1. Izvještavanje medija

Dugoročni posmatrači/ce Koalicije „Pod lupom“ pratili su i izvještavanje lokalnih i regionalnih medija. Posmatranjem medijskog izvještavanja posmatrači/ce su zabilježili slučajeve pristrasnog izvještavanja medija koji u svojim sadržajima uglavnom pozitivno ili uglavnom negativno izvještavaju o određenim političkim subjektima, te prenošenje neprimjerenog govora funkcionera ili kandidata na izborima. Zabilježeno je 79 takvih slučajeva u 49 opština/gradova²⁶. Izloženost medija pritiscima različite vrste zabilježeno je u 19 opština/gradova²⁷.

²² BIHAĆ, BILEĆA, BUŽIM, CAZIN, KLJUČ, KOZARSKA DUBICA, NOVO SARAJEVO, PRIJEDOR, RIBNIK, UGLJEVIK, VELIKA KLADUŠA

²³ BIHAĆ, TRAVNIK, VITEZ, JABLANICA, ILIDŽA, ODŽAK, KLADANJ

²⁴ BOSANSKO GRAHOVO, ČAPLJINA, TOMISLAVGRAD, ZENICA

²⁵ BOSANSKO GRAHOVO, LAKTAŠI, STOLAC

²⁶ BIHAĆ, BIJELJINA, BUSOVAČA, LAKTAŠI, LJUBINJE, PETROVO, ROGATICA, SAPNA, TESLIĆ, TUZLA, UGLJEVIK, VIŠEGRAD, ZENICA, GLAMOČ, GRADAČAC, ILIJAŠ, GRADAČAC, NOVI TRAVNIK, SANSKI MOST, TEOČAK, BOSANSKA KRUPA, GRADAČAC, HAN PJESAK, NEUM, GRADAČAC, ILIDŽA, RUDO, GRUDE, ŠAMAC, STARI GRAD SARAJEVO, TOMISLAVGRAD, TRAVNIK, BUGOJNO, CENTAR SARAJEVO, ISTOČNO NOVO SARAJEVO, KRUPA NA UNI, LIVNO, OŠTRA LUKA, VELIKA KLADUŠA, BANJA LUKA, DOBOJ, ZVORNIK,

²⁷ BIJELJINA, TRAVNIK, VIŠEGRAD, ILIDŽA, ZENICA, BANJA LUKA, BOSANSKI PETROVAC, BUSOVAČA, GRADAČAC, UGLJEVIK, VIŠEGRAD, BIHAĆ, GRADAČAC, ILIJAŠ, NOVI TRAVNIK, RIBNIK, NOVI TRAVNIK, ROGATICA, PETROVO, DOBOJ,

4.3.2. Civilno društvo i građani

Indirektni pritisci na organizacije civilnog društva, što uključuje i pritiske na posmatračice/ice Koalicije „Pod lupom“, prijavljeni su u 7 opština/gradova²⁸. Koalicija „Pod lupom“ zbog lične sigurnosti posmatrača/ica na terenu neće javno navoditi konkretne primjere pritisaka na posmatračice/ice već će ih interno riješavati u svakom pojedinačnom slučaju.

Ranije su zabilježeni koordinisani napadi političkih stranaka na nezavisni i nestranački karakter izborne posmatračke misije Koalicije „Pod lupom“ u vidu pokušaja infiltracije stranačkih aktivista u redove nestranačkih posmatrača. Koalicija „Pod lupom“ najoštrije osuđuje ovakvu praksu od strane pojedinih političkih stranaka.

Posmatrači Koalicije izvještavaju da se u pojedinim opštinama koriste organizacije civilnog društva za promociju političkih subjekata, na način koji može imati štetnog uticaja na položaj i težnju većine organizacija da djeluju u skladu sa svojim programskim ciljevima bez pritisaka od strane bilo političkih subjekata na vlasti, bilo onih koji pretenduju na osvajanje vlasti. Osim što ovakve aktivnosti pojedinih udruženja ili političkih subjekata koji imaju namjeru zloupotrijebiti organizacije civilnog društva podrivaju samu misiju i svrhu postojanja istih, ovakvo djelovanje je i u suprotnosti sa zakonima²⁹ koji regulišu djelovanje udruženja i fondacija, a koji jasno propisuju da ciljevi i djelatnosti udruženja i fondacija ne mogu uključivati angažovanja u izornoj kampanji političkih stranaka i kandidata.

²⁸ BIJELJINA, KALESIJA, NOVI TRANNIK, BOSANSKO GRAHOVO, RUDO, SAPNA, LUKAVAC

²⁹ Zakon o udruženjima i fondacijama u FBiH, Zakon o udruženjima i fondacijama RS, Zakon o udruženjima i fondacijama Brčko distrikta

5. PRIJAVE IZBORNIH NEPRAVILNOSTI NADLEŽNIM ORGANIMA

Nepravilnosti koje su zabilježili posmatrači Koalicije „Pod lupom“, a koje se odnose na preuranjenu izbornu kampanju na društvenim mrežama (Facebook) i oglašavanje političkih subjekata na mjestima predviđenim za plaćeno oglašavanje u vremenu kada je to zabranjeno, trgovinu mjestima u biračkim odborima, manipulacije izbornim procesom ovjerom za učešće od strane tzv. fantomskih političkih subjekata, kupovinu glasova i zloupotrebu ličnih podataka u vezi sa glasanjem putem pošte, prijavljene su CIK BiH. Zaprimljeni navodi o zloupotrebi ličnih podataka prijavljeni su i Tužilaštvu BiH.

Do objave ovog izvještaja, CIK BiH poslao je blizu 40 prijava o kršenjima Izbornog zakona BiH i to 26 različitih slučajeva preuranjene, plaćene izborne kampanje prije zvaničnog početka iste; navodi o zloupotrebi ličnih podataka za glasanje putem pošte u 5 različitih osnovnih izbornih jedinica; pokušaj kupovine glasa u Brčko distirktu BiH; te trgovina mjestima u biračkim odborima u pet različitih izbornih jedinica sa dokazima o tome da su članovi i/ili aktivisti jednog političkog subjekta u biračkom odboru fiktivno ispred nekog drugog političkog subjekta.

Sva zapažanja i druge nalaze dugoročnog posmatranja do objave ovog Izvještaja Koalicija „Pod lupom“ proslijedit će blagovremeno CIK-u BiH na znanje i postupanje.

6. O PROJEKTU „STEP“ I KOALICIJI „POD LUPOM“

Centri civilnih Inicijativa (CCI), kao koordinator projekta, zajedno sa Centrom za građansku suradnju (CGS) Livno, Forumom građana Tuzle (FGT), Udruženjem građana “Demokratija-Organizovanje-Napredak” – DON Prijedor i „Perpetuum mobile - Institutom za razvoj mladih i zajednice“ iz Banja Luke, kao partnerima na projektu, a u okviru Koalicije za slobodne i poštene izbore „Pod lupom“, implementiraju projekat „Sistemska transparentnost u izbornom procesu“ (STEP) kojeg finansira Evropska unija (EU), a sufinansira Vlada Sjedinjenih Američkih Država i Organizacija za sigurnost i saradnju u Evropi (OSCE). Projektom STEP će se direktno povećati snaga i vidljivost organizacija civilnog društva (OCD) u građanskom posmatranju izbora i podržati razvoj civilnog društva u procesu demokratizacije u zemlji, obuhvatajući dva izborna ciklusa u BiH: Lokalni izbori 2020. i Opšti izbori 2022.

Projektom STEP nastoji se ojačati građansko učešće i osnažiti pokret OCD-a širom zemlje za podršku slobodnim i poštenim izborima u Bosni i Hercegovini, pri tom smanjujući rizik od izbornih prevara i manipulacija. Poticanje interesa građana za proaktivnim pristupom u izražavanju svoje slobodne političke volje, cilj je kojem projekat aktivno doprinosi uz razumijevanje da izbori predstavljaju osnovni i najvažniji oblik građanskog učešća u procesu demokratizacije u zemlji.

Kroz projekat STEP osmišljen je niz aktivnosti podijeljenih u pet komponenti, slijedeći imperativ izgradnje kapaciteta OCD-a u cilju jačanja građanskog sektora da se osposobi za dalje, jače, vidljive i održive aktivnosti posmatranja izbora u budućnosti. STEP se sastoji od sljedećih pet komponenti: Izgradnja kapaciteta i razvoj mreže, Posmatranje izbora, Razvoj javnih politika i zagovaranje, Komunikacija s javnostima i edukacija birača i Monitoring medija.

Koalicija za slobodne i poštene izbore „Pod lupom“, kao neformalna koalicija organizacija civilnog društva postoji od 2014. godine. Do sada je Koalicija posmatrala redovne Opšte izbore 2014. godine, Lokalne izbore 2016. godine i Opće izbore 2018. godine, te još 20 drugih izbora (prvih, prijevremenih, ponovljenih i opoziva za načelnika). Na svim navedenim izborima je bilo angažovano oko 10.000 građanskih, nestranačkih posmatrača/ica Koalicije „Pod lupom“. Koalicija „Pod lupom“ do sada je direktno radila sa 50.000 građana/ki, od čega 30.000 mladih. Četrnaest preporuka Koalicije Pod lupom do sada je djelimično ili u potpunosti implementirano, što je rezultiralo poboljšanjem izbornog procesa. Prema istraživanju IPSOS-a iz avgusta 2018. godine, Koalicija „Pod lupom“ je akter izbornog procesa kojem građani najviše vjeruju (više nego izornoj administraciji, političkim strankama, kandidatima/kinjama na listama ili medijima).

Osim toga Koalicija se bavi istraživanjima i izradom međunarodnih komparativnih analiza, praćenjem sjednica Centralne izborne komisije BiH, organizovanjem okruglih stolova i konferencija okupljajući predstavnike/ce zakonodavnih institucija vlasti, izborne administracije, međunarodne i akademske zajednice, te medija i civilnog društva. Koalicija zagovara unapređenje izbornog procesa u svim njegovim segmentima. Pored navedenih aktivnosti, Koalicija u izornoj godini vrši i edukaciju mladih

birača/ica koji prvi put izlaze na izbore, a u cilju motivacije i ohrabrivanja da aktivno učestvuju u izbornom procesu.

Projekat finansira Evropska unija

Ova publikacija izrađena je uz finansijsku podršku Evropske unije.

Sadržaj ove publikacije je isključiva odgovornost Koalicije Pod lupom i ne odražava nužno stajališta Evropske unije.

Objavljivanje ove publikacije je dijelom finansirano grantom Ministarstva vanjskih poslova Sjedinjenih Američkih Država (Department of State).

Mišljenja, nalazi i zaključci koji su ovdje navedeni pripadaju autorima i ne odražavaju nužno mišljenja, nalaze i zaključke Ministarstva vanjskih poslova Sjedinjenih Američkih Država.

Misija OSCE-a u BiH je podržala štampanje ovog materijala.

Svako gledište, izjava ili mišljenje izraženo u ovoj publikaciji, a za koje nije izričito naznačeno da potiče iz Misije OSCE-a u BiH, ne odražava nužno zvaničnu politiku Misije OSCE-a u BiH.